

REFERENCES

Drummond, P. H. F. "O planejamento tecnologico de uma empresa de base tecnologica de origem academica por intermedio dos metodos technology roadmapping (TRM), technology stage-gate (TSG) e processo de desenvolvimento de produtos (PDP) tradicional". *Dissertation (Master of Science)*, 2005.

Mattos Neto, P. "Planejamento de novos produtos por intermedio do metodo technology roadmapping (TRM) em uma empresa de base tecnologica do setor de internet movel / P. Mattos Neto". *Dissertation (Master of Science)*, 2005.

Phaal, R., Farrukh, C. J. P., and Probert, D. R. "Characterisation of technology roadmaps: purpose and format". *Proceedings of the Portland International Conference on Management of Engineering and Technology* (2001): 367-374.

Phaal, R. "Technology Roadmapping". <http://www.cggee.org.br/atividades/redirKori/295>

Phaal, R., and Muller, G. "An architectural framework for roadmapping: Towards visual strategy". *Technological Forecasting & Social Change*, no. 76 (2009): 39-49.

"Sozdanie dorozhnykh kart" [Creating roadmaps]. future-designing.org/download.php?d=125&is=doc

Shakha, D. et al. "Sektor mashynobuduvannia v Ukraini: stratehichni alternatyvy i korotkostrokovy zakhody z ohliadu na pry-pynennia torhivli z Rosiieiu" [Engineering Sector in Ukraine: strategic alternatives and short-term measures in view of the termination of trade with Russia]. http://www.ier.com.ua/files//publications/Policy_papers/German_advisory_group/PP_02_2014_ukr_f.pdf

Whalen, P. J. "Strategic and Technology Planning on a Roadmapping Foundation". *Research – Technology Management*, May-June (2007): 40-51.

УДК 336.717:71

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ЯК ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ В УКРАЇНІ

© 2014 **ВОВЧАК О. Д., НАДІЄВЕЦЬ Л. М.**

УДК 336.717:71

Вовчак О. Д., Надієвець Л. М. Особливості інвестиційної діяльності банків як фінансових посередників в Україні

Метою статті є виявлення та дослідження особливостей і специфічних ознак інвестиційної діяльності комерційних банків в умовах трансформаційних процесів сучасної України. Визначено, що ключову роль у трансформації тимчасово вільних інвестиційних ресурсів у капітал на вітчизняному інвестиційному ринку відіграють банки. Досліджено іноземну практику надання інвестиційних послуг на прикладі США і виділено основні напрямки діяльності вітчизняних банків на інвестиційному ринку. Проаналізовано особливості інвестиційної діяльності вітчизняних банків, виявлено, що банки є ключовими покупцями державних і корпоративних облигацій та акцій підприємств і здійснюють активну торгівлю ними на ринку цінних паперів. Активність таких фінансових посередників на фондовому ринку в контексті його повноцінного розвитку залишається недостатньою, а структура вкладень у цінні папери – неефективною порівняно з аналогами зарубіжних країн.

Ключові слова: банк, фінансові інвестиції, акції, фінансовий посередник.

Рис.: 4. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 18.

Вовчак Ольга Дмитрівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри банківської справи, Університет банківської справи Національного банку України (вул. Андріївська, 1, Київ, 04070, Україна)

E-mail: vovchak.olga@meta.ua

Надієвець Людмила Михайлівна – аспірантка, кафедра банківської справи, Львівська комерційна академія (вул. Туган-Барановського, 10, Львів, 79005, Україна)

E-mail: krentovska@gmail.com

УДК 336.717:71

Вовчак О. Д., Надієвець Л. М. Особенности инвестиционной деятельности банков как финансовых посредников в Украине

Цель статьи – обнаружение и исследование особенностей и специфических признаков инвестиционной деятельности коммерческих банков в условиях трансформационных процессов современной Украины. Определено, что ключевую роль в трансформации временно свободных инвестиционных ресурсов в капитал на отечественном инвестиционном рынке играют банки. Исследована иностранная практика предоставления инвестиционных услуг на примере США и выделены основные направления деятельности отечественных банков на инвестиционном рынке. Проанализированы особенности инвестиционной деятельности украинских банков, выявлено, что банки являются ключевыми покупателями государственных и корпоративных облигаций и акций предприятий и осуществляют активную торговлю ими на рынке ценных бумаг. Активность таких финансовых посредников на фондовом рынке в контексте его полноценного развития остается недостаточной, а структура вложений в ценные бумаги – неефективной по сравнению с иностранными аналогами.

Ключевые слова: банк, финансовые инвестиции, акции, финансовый посредник.

Рис.: 4. **Табл.:** 5. **Библ.:** 18.

Вовчак Ольга Дмитриевна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой банковского дела, Университет банковского дела Национального банка Украины (ул. Андреевская, 1, Киев, 04070, Украина)

E-mail: vovchak.olga@meta.ua

Надієвець Людмила Михайлівна – аспірантка, кафедра банковского дела, Львовская коммерческая академия (ул. Туган-Барановского, 10, Львов, 79005, Украина)

E-mail: krentovska@gmail.com

UDC 336.717:71

Vovchak O. D., Nadiyevets L. M. Peculiarities of the Investment Activities of Banks as Financial Intermediaries in Ukraine

The article is aimed at allocation and study of the peculiarities and specific features of the investment activities of commercial banks in terms of transformation processes in the contemporary Ukraine. It has been determined that a key role in transformation of the temporary free investment resources into capital on the domestic investment market is dominated by banks. The foreign practice of providing investment services on the example of the United States was studied and the major directions of activities of domestic banks in the investment market were allocated. Peculiarities of the investment activity of Ukrainian banks were analyzed, it has been revealed that banks are key buyers of state and corporate bonds and equities of enterprises and are carrying out an active trade with them in the securities market. Activity of these financial intermediaries in the stock market, in the context of its appropriate development remains insufficient, and the structure of investments in securities – inefficient when compared with foreign counterparts.

Key words: bank, financial investments, stocks, financial intermediary.

Pic.: 4. **Tabl.:** 5. **Bibl.:** 18.

Vovchak Olga D. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department of Banking, University of Banking of the National Bank of Ukraine (vul. Andriyivska, 1, Kyiv, 04070, Ukraine)

E-mail: vovchak.olga@meta.ua

Nadiyevets Lyudmyla M. – Postgraduate Student, Department of Banking, Lviv Academy of Commerce (vul. Tugan-Baranovskogo, 10, Lviv, 79005, Ukraine)

E-mail: krentovska@gmail.com

Характерною рисою сучасного етапу розвитку економіки України є активізація діяльності фінансових посередників, водночас на фінансовому ринку особливого значення набуває їх інвестиційна діяльність. Досвід розвинених країн вказує на той факт, що стан розвитку ринку цінних паперів значною мірою залежить від успішної діяльності таких посередників, їх активності в інвестиційному процесі.

У сучасному фінансовому світі значна кількість інвестиційних операцій відбувається за участю банків. Глибоко проникаючи у всі сфери економіки, банківські установи здійснюють активний вплив на економічне зростання та соціальний розвиток країни. В умовах необхідності економічного зростання, підвищення вимог до ефективності функціонування інвестиційного ринку, структури та складу його учасників, їх активності у фінансовому та реальному секторах економіки, банківське інвестування набуває важливого значення. Водночас посилення конкуренції в банківському секторі вимагає від банків диверсифікації розміщення їх ресурсної бази та пошуку нових джерел доходів, а інвестиційні операції відіграють важливу роль у системі важелів управління сучасним банком.

Питання функціонування інвестиційного ринку, розвитку інвестиційних операцій банків займають вагомe місце в наукових дослідженнях як за кордоном, так і в Україні. У цьому напрямі активно здійснюють дослідження такі вчені, як Б. Адамик, О. Білоус, Л. Бондаренко, І. Брітченко, І. Бушуєва, С. Глуценко, М. Денисенко, Н. Дорошенко, В. Жуков, Я.Карпа, О. Кириченко, Л. А. Ключко, Б. Луців, А. Мещеряков, Г. Пурій, С. Реверчук, О. Сич, О. Стойко, Р. Шевченко та інші. Водночас сьогодні продовжуються наукові пошуки шляхів удосконалення та розвитку інвестиційного ринку і посилення ролі та значення банків на ньому.

Таким чином, назріла необхідність поглибленого дослідження особливостей і перспектив розвитку банківського інвестування, що надасть змогу активізувати інвестиційні процеси, урізноманітнити форми та методи вкладення банківського капіталу.

Метою статті є виявлення особливостей та розкриття ролі інвестиційної діяльності банків на фінансовому ринку з урахуванням сучасних процесів в економіці України.

Оздоровлення та розвиток сучасної економіки України неможливі без активізації інвестиційної діяльності, пошуку та залучення надійних інвесторів, які б розміщували свої інвестиції на довгострокові терміни, забезпечуючи цим стабільний розвиток важливих ланок господарства. Потенціал української економіки має досить «широкі горизонти» для свого розвитку, а звідси і потребу в інвестиційних ресурсах, оскільки за рівнем інвестицій (у 2010 р. він становив 19,35%) Україна серед країн світу посіла 114 місце, а серед країн СНД – передостаннє (гірше лише Азербайджан – 130 місце). У Білорусі аналогічний показник становив 42% [1].

Серед багатьох джерел фінансування інвестиційного процесу в більшості розвинених країн світу чільне місце належить закордонним інвестиціям.

Чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну в 2013 р. становив 2,86 млрд дол., що удвічі менше від показника 2012 р., який становив 6,013 млрд дол. Згідно з даними Державної служби статистики України станом на 1 січня 2014 р. обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку України з початку інвестування, становив 58,157 млрд дол. США (рис. 1).

Основні інвестори України наведені на рис. 2. На ці країни припадає майже 83% від загального обсягу прямих інвестицій. Крім того, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, направлених в установи фінансової та страхової діяльності, досяг 15,349 млрд дол., або 26,4% від їх загального обсягу [1].

Адекватне проведення оцінки стану вітчизняного інвестиційного ринку є неможливим без аналізу джерел формування капітальних ресурсів суб'єктів економіки, зокрема в розрізі фінансування ними відтворення основного капіталу (табл. 1). Зокрема, сукупний обсяг інвестування в основні засоби зменшився у 2010 р. більш ніж на 82,4 млрд грн порівняно з 2008 р. і становив 150,6 млрд грн.

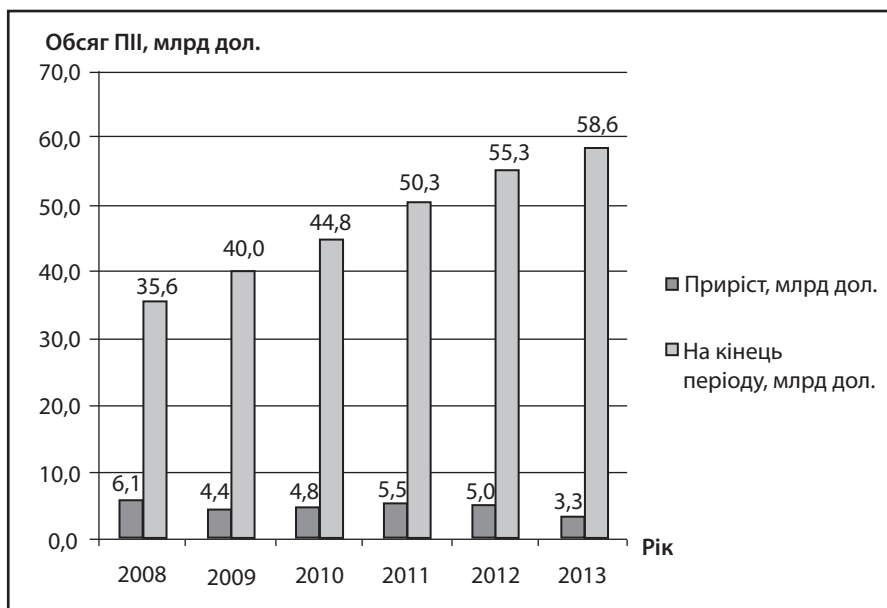

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій за 2008 – 2013 рр., млрд дол. [1]

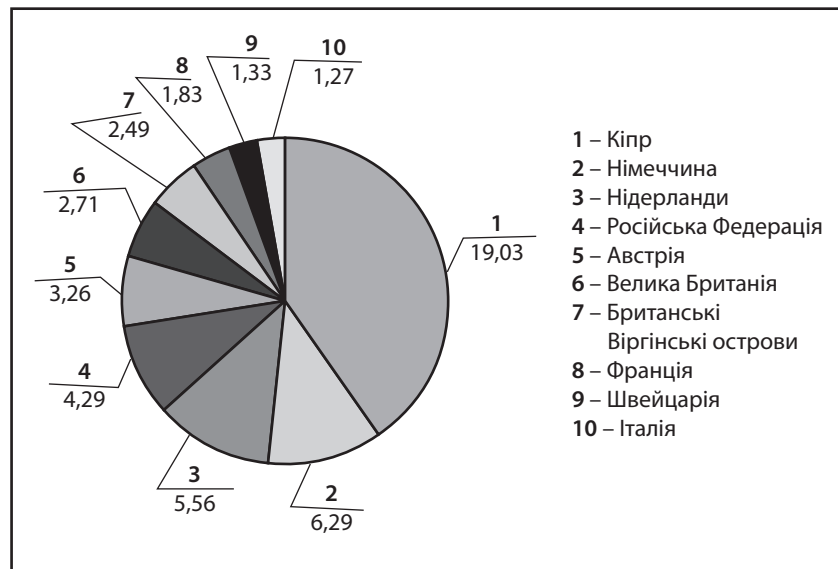

Рис. 2. Обсяг інвестицій основних інвесторів України у 2013 р., млрд дол. [1]

У 2011 р., навпаки, спостерігалось зростання агрегованого показника майже на 40% до рівня 209,1 млрд грн, що характеризує позитивні процеси в економіці. У 2013 р. розмір інвестицій в основний капітал зменшився у зв'язку зі складною економічною та політичною ситуацією в країні.

Як бачимо, за даними табл. 1, домінуючим джерелом інвестиційних ресурсів були і залишаються власні кошти підприємств, хоча їх частка в сукупному обсязі відчутно зменшилася – з 63,2% у 2009 р. до 54,0% у 2011 році. У 2013 р. даний показник виріс на 9,38 п. п.

Частка банківського інвестування знизилася з 17,3% у 2008 р. до 13,7% у 2010 р., а у 2012 р. знову зростає до 16,13%. У 2013 р. обсяг банківських кредитів зменшився на 13,81 п. п. Іноземні інвестори, залишаючись впродовж усього періоду дослідження недостатньо активними на ринку (їх частка становила 3,1% сукупних фінансових ресурсів), уже у 2011 р. досягли найбільшого темпу зростання відповідних обсягів (майже удвічі порівняно з 2010 р. – до рівня 6,5 млрд грн). Частка інших

джерел фінансування, до яких належать і вкладення небанківських фінансових установ (НФУ), становила 6,91% у 2012 р. і 3,67% у 2013 р. Така структура інвестиційних ресурсів в економіці свідчить про незначну роль небанківських фінансових посередників у інвестиційних процесах.

Так, М. П. Денисенко, посилаючись на дослідження західних економістів, зазначає, що «понад 70% приросту валового національного продукту економічно розвинених країн забезпечується інвестуванням інноваційних процесів» [3, с. 11].

Серед фінансових посередників ключову роль у трансформації тимчасово вільних інвестиційних ресурсів у капітал на вітчизняному інвестиційному ринку відіграють банківські установи, які перетворюють заощадження економічних агентів у інвестиції за допомогою кредитного механізму.

Б. Л. Луців вважає, що банківська система може розвиватися ефективно і стійко лише за нормальних

Таблиця 1

Динаміка зміни інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування в Україні у 2008 – 2013 рр., млн грн [2]

№ з/п	Показник	Рік					
		2008	2009	2010	2011	2012	2013
1	Разом інвестицій	233081,0	151777,5	150667,0	209130,0	263727,7	247891,6
	у тому числі за рахунок:						
1.1	коштів державного бюджету	11576,0	6686,7	9479,0	15599,1	16530,9	6243,5
1.2	коштів місцевих бюджетів	9918,2	4161,2	4357,0	6111,2	8307,7	7036,7
1.3	власних коштів підприємств та організацій	132138,0	96019,0	83997,0	112988,5	156149,3	157122,0
1.4	коштів іноземних інвесторів	7591,4	6859,3	3429,0	6543,7	–	4009,5
1.5	коштів населення на будівництво власних квартир	9495,2	4791,7	4653,0	4469,9	–	5916,2
1.6	коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	11589,0	5502,3	16176,0	15102,9	21975,1	21770,0
1.7	кредитів банків та інших позик	40450,9	21581,3	20611,0	37436,4	42526,9	36650,0
1.8	інших джерел фінансування	10322,3	6176,0	7965,0	10878,3	18237,8	9143,7

економічних умов. Звідси, банки найбільше зацікавлені в тому, щоб у сфері виробництва здійснювалися повноцінні відтворювальні процеси, що неможливо без відновлення безперервних інвестиційних циклів [4, с. 214].

Погоджуючись із попереднім твердженням, Р. Г. Комарницька підкреслює, що саме завдяки банківським інвестиціям потенційні інвестори здатні сформулювати або збільшити власний реальний інвестиційний платоспроможний попит з метою його урівноваження з наявною інвестиційною пропозицією на ринку інвестиційних товарів. Так забезпечується включення банківських інвестицій у розподільчий процес, на базі якого здійснюється суспільне відтворення [5].

Більшість інвестицій банків сьогодні здійснюється у формі кредитів. Довгострокове інвестиційне кредитування посідає чільне місце в реалізації стратегії переходу від нинішньої залежної моделі розвитку економіки до орієнтованої, спрямованої на інноваційний розвиток. Між тим в Україні в структурі кредитних портфелів банків частка інвестиційних кредитів є ще низькою.

Відсутність професійного регулювання розвитку інвестиційної діяльності банків з боку держави компенсується реальною практикою, яку реалізують, в основному, банки з іноземними інвестиціями. Найбільш відомими гравцями на інвестиційному ринку України є ІНГ-банк Україна (Голландія), ОТР-Банк (Угорщина), Агриколь банк Франція, УкрСиббанк, Райфайзен Банк Аваль (Австрія), Альфа-Банк (Росія).

В узагальненому вигляді система надання інвестиційних послуг у зарубіжних банках (на основі практики п'яти найбільших банків США) представлена в *табл. 2*.

Більшість американських інвестиційних банків до послуг інвестиційного банкінгу відносять андеррайтингові послуги, послуги з проведення злиття і поглинання, інші консультаційні послуги, які надаються корпоративним клієнтам та урядам. При цьому американські інвестиційні банки не відмовляються від надання брокерських, кредитних і розрахункових послуг.

Слід звернути увагу на те, що головною умовою для інвестиційної діяльності зарубіжних банків є чіткий розподіл таких напрямів банківського бізнесу, як брокерські послуги та послуги андеррайтингу. Ця вимога спрямована на те, щоб обмежити можливості шахрайства; брокери рекомендують клієнтам купувати саме ті

цінні папери, за андеррайтинг яких відповідає конкретний банк (банківський холдинг).

Проведений аналіз наукових досліджень дозволяє зробити висновок, що в економічній літературі виділено низку основних напрямів діяльності вітчизняних банків на інвестиційному ринку (*рис. 3*).

Порівнюючи види інвестиційних послуг вітчизняних і зарубіжних банків, слід зазначити, що вони є подібними, водночас обсяг надання таких послуг вітчизняними банками є значно меншим порівняно з інвестиційним банкінгом США.

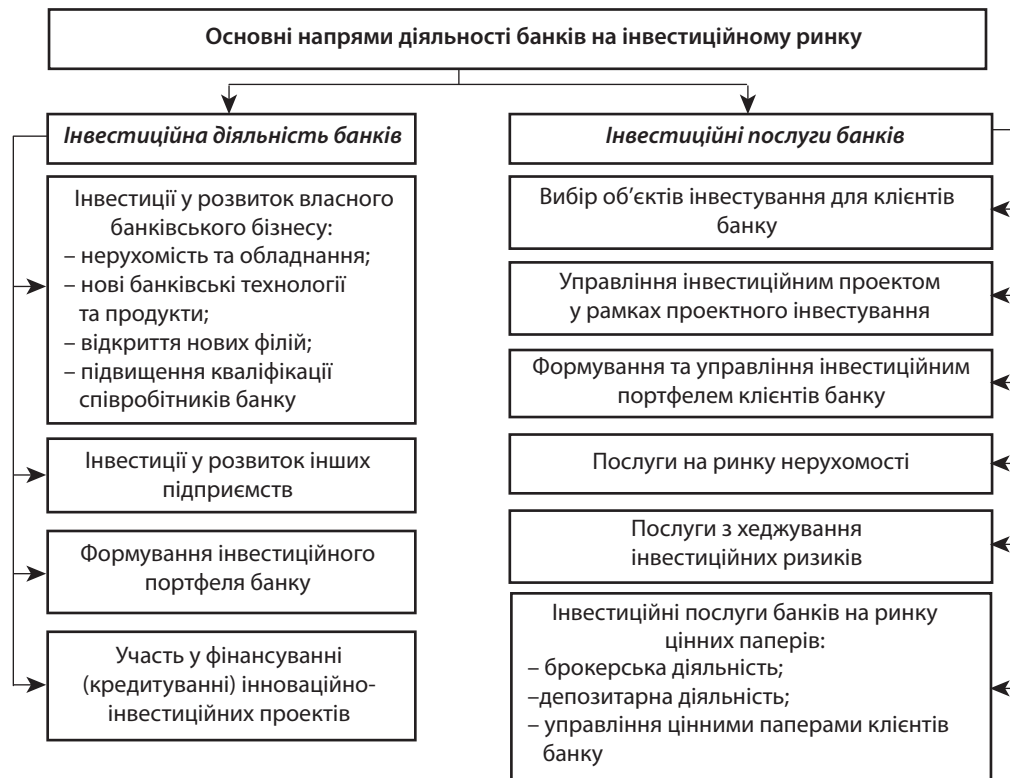
Інвестиційна діяльність вітчизняних банків зазнала значних змін у часи фінансової кризи, яка розпочалася у 2008 р. і негативно вплинула на всі сфери економіки, у тому числі й на банківський сектор. У банківській системі України до 01.01.2009 р. спостерігалася тенденція збільшення вкладень у цінні папери. Однак темпи їх зростання коливалися в широкому діапазоні. Зокрема, станом на 01.01.2008 р. ці вкладення становили 28 693 млн грн, а протягом 2008 р. вони зросли на 141,5% у порівнянні з 2007 р. У 2009 р. було зменшення таких вкладень, що становило 96,9% до попереднього року. Однак у 2010 р. вкладення банків у цінні папери зросли на 212,4%, і надалі спостерігається тенденція такого зростання до 104,9% у 2011 р. у порівнянні з 2010 р., у 2012 р. такі вкладення зросли на 109,8%. Протягом 9 місяців 2013 р. вкладення банків у цінні папери зросли до 131 567 млн грн і становили 136,6% у порівнянні з початком року [10].

Зважаючи на зростання кількості банківських операцій з цінними паперами, є загроза щодо використання цих операцій для захоплення значної частини національного багатства. Розглядаючи питання наявності іноземних інвестицій в Україні О. К. Малютін ще у 2008 р. зауважував, що «особливу увагу слід приділити присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі країни, який на сьогодні є лідером залучення прямих іноземних інвестицій і акумулює 19% накопиченого іноземного капіталу. У банківському секторі України частка іноземного капіталу становить 37,2% (це перевищує «межу національної безпеки» на 7,2%), у страховому секторі – 28,1%, що зменшує чутливість фінансового сектора до потреб вітчизняних підприємств і переорієнтовує його на фінансування компаній з іноземним капіталом» [11 с. 113].

Таблиця 2

Види інвестиційних послуг у зарубіжних банках (на основі практики п'яти найбільших банків США) [6, с. 92]

№ з/п	Вид послуг	Характеристика послуг
1	Інвестиційний банкінг	Андеррайтинг для органів державної влади, органів місцевої влади, корпорацій, обслуговування угод зі злиття, поглинання; інвестиційний консалтинг
2	Брокерські послуги	Ринок акцій, ринок цінних паперів з фіксованим відсотком, іпотечний ринок і ринок нерухомості, товарний ринок
3	Послуги інвестиційного менеджменту	Створення та управління фондами різних типів, довірче управління для населення, довірче управління для професіональних інвесторів
4	Сервісні послуги	Кредитна підтримка інвесторів, кредитна підтримка емітентів, проведення валютно-обмінних операцій, розрахунково-клірингове обслуговування, страхування, аналітична підтримка

Рис. 3. Основні напрями діяльності вітчизняних банків на інвестиційному ринку [7, с. 103; 8, с. 7; 9, с. 346]

Це підтверджують дослідження О. О. Чуб, де зазначено, що кількість банків в Україні за участю іноземного капіталу зростає, але це здійснюється переважно за рахунок злиття та придбання. Так, у статутному капіталі АКБ «Укрсоцбанк» італійським банком Bancaintesa було придбано пакет акцій на суму \$2,07 млрд, що становило 95% статутного капіталу банку, у статутному капіталі АКБ «Аваль» придбано іноземним банком акцій на суму \$1,028 млрд, або 93,5% статутного капіталу банку. Далі автор зазначає, що продовження перерозподілу прав власності шляхом злиття та придбання контрольного пакету акцій може призвести до переходу основної частини банківської системи у власність транснаціональних банківських груп. Таке становище склалося в Естонії, де 98% банківської системи належить іноземним інвесторам, у Польщі, Болгарії та Чехії приблизно 70% банківських активів належить іноземному капіталу [12, с. 143 – 144].

В. В. Корнеев у своїх дослідженнях конкретизував інвестиційні цілі банків, інститутів спільного інвестування, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів щодо їх інвестиційної діяльності [13, с. 358].

На нашу думку, при визначенні цілей щодо інвестиційних операцій слід виходити з того, що основним їх призначенням має бути насичення інвестиціями реального сектора економіки та спрямування їх на пріоритетні напрями інноваційного розвитку держави. Для банків важливого значення набуває пошук відповідного суб'єкта з метою інвестування коштів та отримання максимального прибутку з мінімальними витратами та ризиком. Нами пропонується такий підхід до визначення інвестиційних цілей банків (табл. 3).

Зазначимо, що крім загальних інвестиційних цілей, що притаманно всім суб'єктам господарювання, банки мають конкретні цілі залежно від напрямку вкладення коштів.

Основною формою банківських інвестицій є фінансові інвестиції та вкладення капіталу в придбання нематеріальних активів. Останніми роки простежується тенденція до переорієнтації банків із вкладень у цінні папери на інвестиції у цінні папери на продаж.

Частка фінансових інвестицій в активах банків коливається в широкому діапазоні, що показано в табл. 4.

Таблиця 3

Інвестиційні цілі банків

Посередник	Існуюча інвестиційна ціль	Пропозиції
Універсальний банк	Формування інвестиційно-кредитного банківського портфеля та управління ним. Збільшення обсягів доходів, власних і клієнтських	Реорганізація, спрямована на укрупнення, яке здійснюється у формі: злиття; приєднання; поглинання. Управління інвестиційним портфелем фізичних і юридичних осіб для збільшення доходу
Спеціалізований інвестиційний банк	Управління активами відповідно до інвестиційних намірів клієнтів. Забезпечення доходу більшого обсягу, ніж при консервативних вкладеннях	Управління дружніми та ворожими поглинаннями. Операції на ринку цінних паперів з метою отримання доходу. Виконання операцій зберігача/кастодіана

Структура фінансових інвестицій банків станом на 01.01.2013 р. [14, с.50-51]

№ п/п	Банк	Цінні папери в портфелі банку на продаж, тис. грн	Цінні папери у портфелі банку до погашення, тис. грн	Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, тис. грн	Фінансові інвестиції – усього, тис. грн	Активи – усього, тис. грн	Частка фінансових інвестицій в активах, %
1	ПриватБанк	286673	239567	1178522	1704762	172428712	0,9
1.1	У % до всіх інвестицій	16,8	14,1	69,1	100,0		
2	Укрексімбанк	18565495	1372237	0	19937732	87948878	22,7
2.1	У % до всіх інвестицій	93,1	6,9	0	100,0		
3	Ощадбанк	13130521	0	50590	1318111	85995536	15,3
3.1	У % до всіх інвестицій	99,6	0	0,4	100,0		
4	«Райффайзен Банк Аваль»	6195496	920055	181925	7297476	47694486	15,3
4.1	У % до всіх інвестицій	84,9	12,6	2,5	100,0		
5	Промінвестбанк	2835757	0	122	2835879	41318058	6,9
5.1	У % до всіх інвестицій	99,9	0	0,1	100,9		
6	Укрсоцбанк	2145816	0	7162	2152978	38829858	5,5
6.1	У % до всіх інвестицій	99,7	0	0,3	100,0		
7	ВТБ Банк	707914	0	0	707914	34212327	2,1
7.1	У % до всіх інвестицій	100,0	0	0	100,0		

Із зазначених банків найбільшу частку (22,7%) має Укрексімбанк, найменшу – ПриватБанк (0,9%). Значну частку фінансових інвестицій, крім ПриватБанку, банки вкладають у цінні папери у портфелі банку на продаж. Зокрема, таких вкладень у ВТБ Банку – 100%; Промінвестбанк – 99,9%; Укрсоцбанк – 99,7%, що характерно для очікувань неактивного ринку. У формування портфеля з цінних паперів до погашення вкладають свої фінансові ресурси ПриватБанк, Укрексімбанк, «Райффайзен Банк Аваль».

Загалом розподіл акцій банків за портфелями у 2013 р. наведено на *рис. 4*.

Банки також здійснюють інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, що свідчить про бажання розширити свій рівень впливу. При цьому здійснення вкладень в асоційовані компанії має на меті реалізацію вирішального впливу на діяльність компанії; інвестиції в дочірні компанії – мати контроль над компанією. Значні інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, порівняно з іншими банками, має ПриватБанк.

Результати аналізу кредитно-інвестиційних портфелів провідних банків України за 2012 – 2013 рр. наведено в *табл. 5*.

Дані *табл. 5* свідчать, що загалом в 2013 р. банки збільшили обсяги кредитно-інвестиційних портфелів. Так, у 2013 р. кредитно-інвестиційний портфель ПАТ «Приватбанк» збільшився на 28913 млн грн, що на

25,77% більше, ніж у 2012 р. ПАТ «Ощадбанк» також збільшив портфель на 17659 млн грн, або на 24,91% за рахунок формування інвестицій для юридичних осіб і надання кредитів населенню.

Водночас окремі банки значно зменшили обсяг кредитно-інвестиційного портфеля, зокрема ПАТ «Пром-

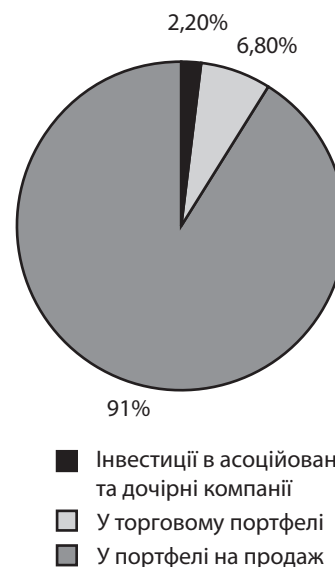

Рис. 4. Розподіл акцій банків України за портфелями у 2013 р. [15]

інвестбанк» – на 1672 млн грн (або на 5,21%), що сталося у зв'язку зі зменшенням обсягів наданих позик позичальникам як у сфері кредитування населення, так і у сфері інвестування підприємств. ПАТ ОTRBank також зменшив портфель на 1652 млн грн

Загалом робимо висновок, що банківська система України упродовж 2013 р. функціонувала в умовах достатньо стабільної ліквідності в національній валюті, про що свідчить середньорічне значення суми коштів, розміщеної на коррахунках (за 2013 р. – 25318,55 млн грн проти 19609,58 млн грн за підсумками 2012 р.) [17].

клірингових), так і «небанківських» (інвестиційних) операцій. Банки є ключовими покупцями державних і корпоративних облігацій та акцій підприємств, у більшості випадків тримають великі пакети акцій, контролюють та здійснюють активну торгівлю ними, переважають на ринках цінних паперів;

- ✦ існування концентрованої банківської системи, за якої переважна частка фінансових активів зосереджена в 10 – 20 найбільших банках;

Таблиця 5

Результати аналізу кредитно-інвестиційних портфель банків України за 2012 – 2013 рр. (млн грн) [16]

Назва банку	2012 р.	2013 р.	Абсолютне відхилення, +, -	Відносне відхилення, %
Приватбанк	112214	141127	28913	125,77
Ощадбанк	70901	88560	17659	124,91
Промінвестбанк	32097	30425	-1672	94,79
ПУМБ	19076	33207	14131	174,08
Дельта-Банк	19002	43189	24187	227,29
Альфа-Банк	17946	29293	11347	163,23
Фінанси і кредит	16728	18413	1685	110,07
OTRBank	16677	15025	-1652	90,09
Сбербанк Росії	13853	29348	15495	211,85
Імексбанк	7860	9614	1754	122,32

Враховуючи це, при реалізації системного підходу до діяльності банків особливу увагу слід приділити питанню залучення інвестицій як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, що особливо важливо в умовах інноваційно-інвестиційної спрямованості господарювання. Важливим джерелом інвестицій виступає залучення фінансовими посередниками коштів населення. Водночас на ринку цінних паперів України спостерігається вкрай низька активність фізичних осіб. Ми розділяємо позицію вчених щодо таких трьох основних причин ігнорування громадянами України можливостей фондового ринку: «по-перше, вкрай низька інвестиційна культура населення та його неობізнаність щодо операцій на фондовому ринку; по-друге, відсутність гарантування прав інвесторів відповідного гарантійного фонду; по-третє, розпорошеність пакетів цінних паперів і відсутність фінансових інструментів, інвестиційно привабливих для роздрібного сектора» [18, с. 47 – 48].

Відповідно до проведеного аналізу можна зробити висновок, що роль банків на сучасному інвестиційному ринку України характеризується такими особливостями:

- ✦ домінування банків як ключових інвестиційних посередників, які здійснюють перетворення тимчасово вільних фінансових активів економічних агентів у формі заощаджень в інвестиції за допомогою використання різноманітних фінансових інструментів;
- ✦ універсальний характер банківської діяльності, тобто паралельне здійснення ними як суто банківських (депозитно-кредитних і розрахунково-

- ✦ домінування більш консервативних (порівняно із зарубіжними аналогами) пакетних фінансових пропозицій та послуг на ринку;
- ✦ активність вітчизняних банків на фондовому ринку в контексті його повноцінного розвитку залишається недостатньою, а структура вкладень в цінні папери – архаїчною порівняно з аналогами зарубіжних країн;
- ✦ наявність жорсткого державного контролю за діяльністю банківських установ.

ВИСНОВКИ

Таким чином, банківські установи відіграють ключову роль у системі інвестиційного посередництва. Основними видами операцій банків на фондовому ринку є інвестиційні, що підтверджують напрацювання вчених. Зокрема, на фондовому ринку більшості країн комерційні банки беруть на себе основне функціональне навантаження (відповідно до нормативного регулювання): від емітента, фінансового посередника, інституційного інвестора – до звичайної інфраструктурної установи. Зазначені механізми підкреслюють надважливу роль комерційних банків у розбудові інвестиційного ринку України. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
2. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2008 – 2013 рр. / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід : монографія / За ред. д. е. н., проф. М. П. Денисенка, д. е. н., проф. Л. І. Михайлової. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 1050 с.

4. Луців Б. Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій / Б. Л. Луців. – Тернопіль : Економічна думка, Карт-бланш, 2001. – 320 с.

5. Комарницька Р. Г. Інвестиційна діяльність комерційних банків : дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 [Електронний ресурс] / Р. Г. Комарницька ; Терноп. акад. нар. госп-ва. – Тернопіль, 2003.

6. Полотенко Д. В. Банківська система України в умовах функціонування іноземних банків / Д. В. Полотенко // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 91 – 94.

7. Довганюк Л. В. Інвестиційна діяльність в Україні та на прями її активізації / Л. В. Довганюк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 11. – С. 102 – 106.

8. Івахненко І. С. Інвестиційна діяльність в Україні: сучасний стан та можливості її активізації / І. С. Івахненко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 2. – С. 7 – 9.

9. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: підручник для студ. вищ. закл. освіти України / Т. В. Майорова. – К. : Центр навч. л-ри, 2009. – 472 с.

10. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua

11. Малютін О. К. Інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій в умовах посилення глобалізаційних процесів / О. К. Малютін // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 107 – 113.

12. Чуб О. О. Банківська діяльність в контексті інтеграції та глоба-лізації / О. О. Чуб // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 138 – 146.

13. Корнеєв В. В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках / В. В. Корнеєв. – К. : НДФІ, 2003. – 376 с.

14. Структура активів банків України станом на 01.01.2013 р. (у розрізі банків) // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 3. – С. 50 – 51.

15. Бюлетень Національного банку України / Національний банк України. – 2014. – № 2 // Портал НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/Publication/econom.htm>

16. Офіційний рейтинг банків України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://banker.ua/officialrating>

17. Аналітичний огляд банківської системи України за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rurik.com.ua>

18. Іваницька О. М. Державна політика розвитку фондового ринку в Україні: нові напрями / О. М. Іваницька // Фінанси України. – 2011. – № 7. – С. 43 – 50.

REFERENCES

“Analytichniy ohliad bankivskoi systemy Ukrainy za 2013 rik” [Analytical Review of the banking system of Ukraine for 2013]. <http://rurik.com.ua>

“Biuletен Natsionalnogo banku Ukrainy” [Bulletin of the National Bank of Ukraine]. <http://bank.gov.ua/Publication/econom.htm>

Chub, O. O. “Bankivska diialnist v konteksti intehratsii ta hlobalizatsii” [Banking in the context of integration and globalization]. *Finansy Ukrainy*, no. 1 (2008): 138-146.

Cait Derzhavnoi sluzhby statystyky. <http://www.ukrstat.gov.ua>
Dovhaniuk, L. V. “Investytsiina diialnist v Ukraini ta napriamy ii aktyvizatsii” [Investment activity in Ukraine and ways of its activation]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 11 (2009): 102-106.

Ivakhnenko, I. S. “Investytsiina diialnist v Ukraini: suchasnyi stan ta mozhyvosti ii aktyvizatsii” [Investment activity in Ukraine: current situation and possibilities of its activation]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 2 (2010): 7-9.

Investytsiino-innovatsiina diialnist: teoriia, praktyka, dosvid [Investment and innovation activity: theory, practice, practice]. Sumy: Universytetska knyha, 2008.

Ivanytska, O. M. “Derzhavna polityka rozvytku fondovoho rynku v Ukraini: novi napriamy” [State Policy for Stock Market in Ukraine: new directions]. *Finansy Ukrainy*, no. 7 (2011): 43-50.

Komarnytska, R. H. “Investytsiina diialnist komertsiiynkh bankiv” [The investment activities of commercial banks]. *Dys. ... kand. ekon. nauk: 08.04.01*, 2003.

Kornieiev, V. V. *Kredytni ta investytsiini potoky kapitalu na finansovykh rynkakh* [Credit and investment capital flows in financial markets]. Kyiv: NDFI, 2003.

“Kapitalni investytsii za dzherelamy finansuvannia za 2008 – 2013 rr.” [Capital expenditure by source of funding for the 2008 – 2013]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Lutsiv, B. L. *Bankivska diialnist u sferi investytsii* [Banking in investment]. Ternopil: Ekonomichna dumka; Kart-blansh, 2001.

Maliutin, O. K. “Investytsiina diialnist transnatsionalnykh korporatsii v umovakh posylennia hlobalizatsiinykh protsesiv” [The investment activities of transnational corporations in the increasingly globalization]. *Finansy Ukrainy*, no. 12 (2008): 107-113.

Maierova, T. V. *Investytsiina diialnist* [Investment activity]. Kyiv: Tsentр navchalnoi literatury, 2009.

“Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy” [Main indicators of banks in Ukraine]. <http://www.bank.gov.ua>

“Ofitsiinyi reitynh bankiv Ukrainy” [The official rating of Ukraine]. <http://banker.ua/officialrating>

Polotnenko, D. V. “Bankivska systema Ukrainy v umovakh funktsionuvannia inozemnykh bankiv” [The banking system of Ukraine under conditions of foreign banks]. *Finansy Ukrainy*, no. 5 (2009): 91-94.

“Struktura aktyviv bankiv Ukrainy stanom na 01. 01. 2013 r. (u rozrizi bankiv)” [The structure of bank assets as at 01/01/2013 Ukraine g. (By banks)]. *Visnyk Natsionalnogo banku Ukrainy*, no. 3 (2013): 50-51.